

Očista českých krajů od německé držby pozemkové.

(Z referátu podaného Národní Radě české.)

Potěšitelný obrovský hospodářský rozmach český v posledních dvou desetiletích, povznesení se českého člověka ze staleté odvislosti a služby ku samostatnému podnikání ve slohu větším i největším, jest faktem, před nímž musí se dnes kloniti nejen nepřející, pomlouvačná německá žurnalistika, ale již i hrdí vládcové vídeňských bank — i úřadů centrálních. Mezitím co jsme ve vídeňském parlamentě sváděli jednu nešťastnou bitvu za druhou, mezitím co naše veřejnost i mnozí politikové sámi přestávali věřiti, že možno vůbec provozovati úspěšnou politiku českou, rostly ve vsí tichosti v severovýchodních Čechách, v Polabí, v Praze a i jiných krajích českých české tovární komíny, rostly české banky k dnešnímu svému významu, jenž bohdá ještě není definitivní, hromadilo se bohatství v peněžních ústavech českých, jichž úhrnné vklady dostupují znenáhla třetí miliardy, svědčíce tak o mohutně stupňované hospodářské potenci české vůbec. A současně přicházely nové generace, jež opouští stará, jak se zdálo, nevykořitelná touha po teplých místeckách a hodnotných třídách, generace, jež nebojí se více dáti mozku i rukám svým pracovati ne pro jiného, cizího, nýbrž pro sebe sama — generace českých podnikatelů. Víme sice, že schází nám ještě mnoho, kvalitativně i kvantitativně abychom i jen rakouským Němcům v oboru průmyslu, obchodu i peněžnictví se rovnali — avšak máme již nejlepší vůli tak učiniti — neschází nám k tomu již nežli jediné — čas. Za jeden, dva lidské věky dohoníme je jistě.

V oboru průmyslovém i obchodním nejsou tedy ani náš stav dnešní ani vyhlídky do budoucnosti neutěšeny. Leč nesmíme zapomínati, že nejsou průmysl a obchod jedinými jen projevy resp. činiteli hospodářské moci národa, nýbrž že sluší národu, jenž chce v ohledu hospodářském i politickém skutečně býti silným, aby byl též vlastníkem veškeré půdy jím obývané a tuto hospodárně a intenzivně zdělával.

Z historie jsou známy sice příklady, že byly země a říše ovládnuty dobyvateli, kteří ponechali staré obyvatelstvo v držení jeho

půdy — avšak v moderních poměrech jest pánem a držitelem moci v zemi přece jen ten, kdo jest vlastníkem její půdy. Nešťastné Irsko jest toho dokladem nejpřesvědčivějším, podobně jako svědčí o tom i velkolepý boj o půdu v Poznani, sváděný se strany polské i německé ohromnými prostředky hmotnými a houževnatostí takřka nadlidskou.

Nuže tážeme se: jsme my Čechové, kteří jsme právem tak hrdi na svůj neobyčejně rychlý vývoj průmyslový, obchodní a finanční, skutečně i pány a vlastníky vší půdy, kterou obýváme?

Otázku tuto třeba zodpovědět pohříchu záporně. Přes velkolepý novodobý kulturní i hospodářský rozvoj český nejsou následky Bílé Hory, pokud jde o držení valné části půdy, na níž národ náš jest usídlen, dosud ještě odčiněny. Hospodářský rozmach český ve všech ostatních směrech hospodářských, jakož i snad částečné obmezení politické moci šlechty v posledních letech zatláčel vědomí této neblahé skutečnosti poněkud do pozadí — jak za to máme, zcela neoprávněně — avšak skutečnost, že valná část české půdy dosud Čechům nepatří, zůstane proto neméně pravdivou — a neméně nebezpečnou.

Podíl velkostatků na půdě království Českého obnáší 37·7%, ve skutečnosti jest však následkem značných arondací a příkupů se strany velkostatku ještě poněkud vyšší. Na Moravě jest podíl velkostatku sice poněkud menší nežli v Čechách, obnáší tu pouze 34·4%, za to však není na Moravě téměř velkostatků středních a menších, což jest za daných poměrů vnikání českého živlu do velkostatku značně na obtíž.

Rozdělíme-li držitele velkých statků v Čechách na tři národnostní skupiny: českou (držitelé občanští a šlechtičtí), německou a neutrální (nečeskou) a přihlédneme-li dále k tomu, že jest podíl velkostatku v českých krajích průměrem značnější nežli v německých, můžeme za daného stavu směle tvrditi, že nejméně 25% půdy českých krajů království Čechům nenáleží. Čtvrtina tato patří buď vysloveným Němcům nebo osobám a korporacím, jež za české považovati nelze. Na Moravě obnáší podíl německý a nečeský na půdě českých krajů přibližně rovněž aspoň 25%. Celkový podíl velkostatku jest tu sice, jak nahoře bylo připomenuto, značně menší nežli v Čechách, za to jest tu český velkostatkář dosud bílou vranou.

Odhad nečeské půdy v českých krajích na plnou čtvrtinu jest

tím méně přehnaný, uvážíme-li, že jsou Němci ještě i vlastníky rozsáhlého průmyslového, důlního i domovního majetku v českých krajích, na Moravě ještě více nežli v království — majetku, jehož hospodářský význam a tím ovšem i národnostní nebezpečí jsou arciž nesčíslněkrátě značnější nežli jeho katastrální výměra, poměrně nepatrná.

Neblahý tento odkaz poroby pobělohorské, rozmnožený ještě hospodářskou opozdilostí naší v minulém století, jest něčím pro nás v nynější periodě našeho hospodářského a sociálního rozvoje již tak zahanbujícího a současně i povážlivého, že sluší nápravu jeho považovati za stejně důležitý hospodářský problem český jako vybudování silného národního průmyslu, obchodu a finančnictví. Existence mocné německé i nečeské pozemkové držby v českém kraji tají v sobě stejné národnostní a jiná nebezpečí, jichž obáváme se od německých podniků obchodních i průmyslových v českých krajích usazených, jenže jsou tu ona nebezpečí ještě daleko hrozivější a bližší nežli onde. Zejména jest ohrožení českých krajů německou pozemkovou držbou po stránce národnostně-politické daleko povážlivější nežli německými podniky průmyslovými, neboť vliv rozsáhlých pozemkových držeb na obyvatelstvo celého kraje jest nepoměrně pronikavější a trvalejší, nežli vliv podniků průmyslových, jenž nesahá zpravidla tak hluboko jako tam a bývá také snáze paralysován. Mimo to udržuje a tvoří velká německá pozemková držba v českých krajích německá společenská prostředí, jež zlákaají vybraností forem a zevnějším leskem svým i mnohé zámožnější české rodiny venkovské do svého čarokruhu, jež nám pak znenáhla poněmčují. Zejména akutní jest nebezpečí německých enklav v českých krajích tam, kde sejde se pozemková držba nečeská s rozsáhlejšími podniky důlními a průmyslovými, jak vidíme to zejména v krajině slánsko-kladensko-křivoklátské a na Ostravsku. V kraji takovém jest pak němectví s to ohroziti dokonce český ráz krajiny, přetrvavší i staletí nejhlubší poroby.

Musí tedy nacionalisace pokud možno největší části oné čtvrtiny české půdy, jež dosud v českých rukou se nenalézá, tvořiti vážný národohospodářský úkol český, k jehož uskutečnění musíme napnouti veškeré své síly v stejné míře, jako ku brzkému dosažení silného národního velkoprávního českého. Že přispěje tato nacionalisace nečeských enklav v českých krajích současně namnoze i k nápravě nepříznivého rozdělení české půdy,

tedy k její větší demokratisaci — jak stalo se to i v pozemkových zápasech poznaňských — může věci býti jen na prospěch.

Pokud jde speciálně o vnikání českého živlu do deskového velkostatku, pozorujeme mezi držiteli jeho již koncem osmnáctého věku několik měšťanských rodin se jmény českými. Počet těchto českých rodin — jichž češství záleželo arciť tehdy snad v pouhém českém jméně — zvýšil se v první polovici devatenáctého věku dosti značně, poněvadž hleděla tehdy valná část zámožnějších rodin měšťanských po osudných zkušenostech roku 1811 jmění své ukládati vůbec jen v pozemcích.

Počet i národní vědomí českých velkostatkářů vzrůstalo ovšem i dále, a tak shledáváme, že hraje český občanský velkostatek v bojích o velkostatkářskou kurii na českém sněmu, vyvrcholivších v charusových volbách r. 1872, již vynikající úlohu. V letech následujících po hospodářské katastrofě r. 1873 zastavil se sice poněkud příliv českého živlu do velkostatku, avšak v osmdesátých letech urychluje se počestovací proces ve velkostatku znovu, a tak nalézáme kolem r. 1900 v nesvěřenském velkostatku mezi 400 šlechtickými i občanskými voliči téměř plnou čtvrtinu Čechů původu občanského (vedle řady českých šlechticů a hodnostářů církevních).

Pod vlivem hospodářského rozmachu a vzrůstajícího bohatství českého se strany jedné, přibývající intensity národnostních bojů, jakož i značně vzestupné pozemkové renty se strany druhé pozorujeme pak od té doby, zejména však v posledním pětiletí v českém velkostatku zjev nadmíru zajímavý: české velkostatky ztratily dřívější přitažlivost svou pro vídeňské a severočeské kapitalisty německé, naopak značná část německých velkostatkářů v českých krajích projevuje chut majetku svého v českém kraji se zbaviti. Naproti tomu jest počet českých interesentů o velkostatky v poslední době nebývale veliký, zbohatlí nájemci, bývalí hospodářští úředníci, průmyslníci i obchodníci čeští kupují nyní velkostatky v počtu nikdy nebývalém, třeba jsou ceny velkostatků právě v nynější době neobyčejně vysoké. Velká část koupí těchto uskutečňuje se z rukou Němců, přechody velkostatků českých do rukou německých jsou velmi řídké, a i tu jsou to buď Němci v kraji již zrození nebo Němci pražští. V důsledku této zvýšené měny velkostatků vzrostl počet českých občanských velkostatkářů deskových v Čechách tou měrou, že lze české občanské hlasy v ne-

svěřenském velkostatku v Čechách dnes odhadovati již na přibližně 130. Některé velkostatky nabyty Čechy pak i na Moravě a ve Slezsku. Úhrnem obnášel přírůstek českých velkostatků — pokud mohli jsme zjistiti — r. 1909 7 se 4500 ha, r. 1910 18 s 12.000 ha a letos již 6 se 7000 ha; české velkostatky ztraceny v těchto letech pouze čtyři.

Přirozeně byly v českých rukou občanských zprvu jen velkostatky malé a nejmenší; ještě před nedávnem nedosahovaly české velkostatky občanské měřicí přes 1000 ha snad ani počtu prstů jedné ruky. Teprve od nedávna kupují Češi i velkostatky rozsáhlejší, ač jest takových Bartoňů, kteří mohou kupovati velkostatky dvou- a čtyřmilionové, ještě dnes mezi námi jen velice poskrovnou. Ostatně jest i ona šlechtická a církevní držba, již možno nazvati skutečně českou, u porovnání s držbou německou a neutrální daleko skrovnější. Rovná-li se počet českých šlechtických i občanských velkostatkářů v Čechách dnes snad již německým a předčí-li je snad, přihlížíme-li jediné ke krajům českým, není to tedy nikterak v odporu s oněmi 25% půdy, na něž jsme nečeskou držbu v českých krajích odhadovali. Nečeští velkostatkáři jsou právě ve vlastnictví statků a panství nepoměrně rozsáhlejších nežli čeští — na Moravě a ve Slezsku ještě daleko více nežli v Čechách.

V rozšiřování německé průmyslové a domovní držby v českých krajích nastala pod vlivem průmyslového rozmachu českého rovněž jistá stagnace, ovšem ještě nikoli úplná. Arciť podařilo se německým bankám vídeňským převedení několika značných, zejména akciových podniků českých do sféry jejich vlivu, naproti čemuž jest počet počestěných německých podniků v českých krajích dosud jen nepatrný. Avšak houfné zakládání německých podniků v českých krajích, zejména v Čechách dnes již přece ustalo, ustupující vzrůstající podnikavosti české.

Rozšiřování české pozemkové držby v obou směrech — v druhém arcť ještě způsobem spíše negativním — dělo se dosud pouze zcela nahodile a nesystematicky, prostě jako přirozený důsledek vzrůstající české podnikavosti a blahobytu. Nemůže tudíž býti pochyby, že by za přibývajících příznivých podmínek úbytek německé držby pozemkové v českých krajích mohl býti ještě značně urychlen, kdyby pracovalo se tu jen poněkud soustavně a záměrně. Rozumí se, že nemůže se pouhé organizační práci podařiti změnití podstatně směr určitých hospodářských jevů, avšak práce tohoto druhu jest přece jen s to intenzitu směru takového, jenž v daném pří-

padě jest příznivý, zvýšiti a tím i žádoucí účinky jeho, pokud jde o nacionalisaci české půdy, podstatně urychlit. Možno tudíž úmysl Národní rady české postaviti se v čelo organizační práce takové jen vítati, a nelze rovněž pochybovati, že může se práce její, bude-li prováděna skutečně soustavně a energicky, dodělati výsledků nikoli neúměrných práci a námaze s tím spojené. (Následují konkrétní návrhy organizační.)

Dr. Alfred Mayer.

The All-British Shopping Week.

Dr. Anna Bayerová.

(Dokončení.)

Pořádání vše-britského týdne vedlo i k jakémus přehledu těch oborů, ve kterých v novější době znenáhla domácí důmysl a domácí práce šťastně vytlačila cizinu.

Je všeobecně známo, že mužská moda se z Anglie exportuje do všech civilisovaných zemí — ale ženská moda se importovala z Paříže.

Poslyšme, co vypověděl teď chef velké firmy ve West-End: »Před nemnoha lety byl veškerý obchod hotových ženských obleků výhradně v rukou cizinců. Dnes zatlačuje domácí výrobce cizince i co do »stylu« i co do láce. Já sám znám nejednoho cizince, jehož obchod v tomhle odvětví zde je úplně zničen. To platí zvláště o výrobě lehkých, hotových bluz; dříve do jedné bývaly importovány.«

Ředitel jiné firmy: »Náš nákup zásob v cizině v tom odvětví klesl na polovici objednávek let předešlých. Máme nyní vlastní své dílny, ve kterých na 1300 dělnic zhotovuje bluzy a kostýmy dle vlastních našich návrhů.«

Jiný povzdechl si: »Kdyby britský vyrábětel posílal častěji svého zástupce na pevninu, aby ve středu vznikající mody si zajistil záhy vzory, ohromně by zvýšil cenu svého domácího obchodu Manchesterský obchod v sametu je dobrým příkladem takové obezřelé podnikavosti. Krásné vzory původu francouzského se zde tak obdivuhodně reprodukuje, že samet ten se vyváží do samé Francie ve velikém množství, přes to, že se platí 40% cla!«

»Mme Frédéric«, k nepoznání anglická, známá firma krejčovská, tvrdí, že už častěji zúmyslně dokázala, jak lze zhotoviti překrásné, elegantní úbory z výhradně anglických látek. Při korunovaci krále Eduarda byla nynější královna Mary, tehdy princezna Walesská, oděna v šaty, vyšité a zhotovené její firmou; a i korunovační šaty nynější královny zhotoveny byly z výhradně domácích látek; samet, atlas, krajky — vše do nitky bylo původu domácího.